

Wyrok z dnia 18 lutego 2003 r.

II UK 139/02

W sprawie toczącej się po złożeniu w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) ponownego wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy, niedopuszczalne jest wykazywanie, że wszystkie wymagane warunki były spełnione przed zamknięciem rozprawy w sprawie zakończony prawomocnym wyrokiem, którym odmówiono przyznania prawa do tego świadczenia.

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Sędziowie SN: Beata Gudowska, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 lutego 2003 r. sprawy z wniosku Józefa Z. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w P. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 10 stycznia 2002 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 16 listopada 2000 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w P. odmówił przyznania wnioskodawcy Józefowi Z. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec powstania tej niezdolności po upływie 18 miesięcy od zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego.

Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawcy Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 4 września 2001 r. [...] zmienił zażarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 28 lipca 2000 r. do 30 kwietnia 2004 r. i oddalił odwołanie w zakresie żądania przyznania renty od marca 1998 r. Sąd ustalił, że wnioskodawca pozostawał w zatrudnieniu, a następnie pobierał zasiłek chorobowy

do dnia 5 lutego 1998 r. Po tej dacie nie wykazał żadnych okresów składkowych i nieskładkowych. Powołani przez Sąd biegli lekarze stwierdzili, że wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do pracy, a niezdolność ta datuje się od 11 marca 1998 r. Oceniając ten stan faktyczny Sąd uznał, że wnioskodawca spełnia warunki określone w art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), bowiem jest niezdolny do pracy, niezdolność ta powstała przed upływem 18 miesięcy od zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego i legitymuje się wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym. Wypłata renty może nastąpić zgodnie z art. 129 ust. 1 powołanej ustawy od miesiąca, w którym został zgłoszony wniosek. Wnioskodawca zgłosił wniosek 28 lipca 2000 r., zatem renta przysługuje mu od tej daty, natomiast żądanie przyznania renty od marca 1998 r. nie może być uwzględnione.

Od tego wyroku wniosły apelację obie strony. Wnioskodawca żądał przyznania renty od marca 1998 r., powołując się na pierwszy wniosek o rentę złożony 4 lutego 1998 r. i zarzucając, że odmowa uwzględnienia tego wniosku w postępowaniu przed organem rentowym i w wyniku odwołania przed sądem była błędem. Organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania, powołując się na opinie biegłych lekarzy wydane w sprawie toczącej się w wyniku rozpoznania pierwszego wniosku, w których to opiniach nie stwierdzono niezdolności wnioskodawcy do pracy.

Wyrokiem z dnia 10 stycznia 2001 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu oddalił apelację wnioskodawcy i uwzględniając apelację organu rentowego zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Sąd Apelacyjny ustalił, że pierwszy wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy został złożony 9 lutego 1998 r. Odwołanie wnioskodawcy od decyzji odmawiającej przyznania prawa do tego świadczenia zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 17 listopada 1999 r. [...], a apelację wnioskodawcy od tego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 15 czerwca 2000 r. Przyczyną odmowy przyznania świadczenia było niespełnienie warunku niezdolności do pracy. Z mocy art. 365 § 1 k.p.c. ustalenia poczynione w tamtej sprawie wiążą nie tylko strony i sąd, który wydał wyrok, ale także inne sądy i organy państwowe. Oznacza to, że Sąd Okręgowy wydając zaskarżony wyrok winien przyjąć, iż wnioskodawca na dzień 15 czerwca 2000 r., a więc na dzień wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny, był zdolny do pracy. Wobec niespornej okoliczności, że wnioskodawca po dniu 5 lutego 1998 r. nie pozostawał w zatrudnieniu, ani nie legitymuje się innym okresem, o którym mowa

w art. 57 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach, zbędne było badanie go przez biegłych sądowych dla ustalenia, czy stał się niezdolny do pracy do dnia 5 sierpnia 1999 r. Warunek powstania niezdolności do pracy przed upływem 18 miesięcy od ustania tego okresu nie został spełniony, zatem wnioskodawcy nie przysługuje prawo do renty mimo obecnej niezdolności do pracy. Wnioskodawca nie złożył wniosku o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem w sprawie [...] a zakres niniejszego postępowania wyznacza zaskarżona decyzja z dnia 16 listopada 2000 r.

Wyrok ten zaskarżył kasacją wnioskodawca i opierając kasację na podstawie naruszenia przepisów postępowania - art. 365 § 1 k.p.c. i art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 3 k.p.c. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu kasacji podniósł, że prawnomaterialne przesłanki przyznania renty określa art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jedną z nich jest stwierdzenie niezdolności do pracy. Prawomocne wyroki odmawiające przyznania renty opierały się na stwierdzeniu braku niezdolności do pracy, która to przesłanka wynikała z ustaleń przyjętych na podstawie opinii biegłych. Pozostałe przesłanki wnioskodawca miał spełnione. Opinia biegłych wydana w sprawie o ponowne ustalenie prawa do renty wskazuje, że niezdolność do pracy powstała od marca 1998 r., a więc przed wydaniem wyroku w sprawie [...]. Nie można przyjąć stanowiska, że wnioskodawca na dzień uprawomocnienia się wyroku w tej sprawie był zdolny do pracy. Takie stanowisko jest sprzeczne z niewątpliwym stwierdzeniem przez biegłego całkowitej niezdolności do pracy od marca 1998 r. Stąd nie można aprobować stanowiska Sądu Apelacyjnego odnośnie rozważań o braku zatrudnienia po dniu 5 lutego 1998 r., które nie było wymagane wobec powstania niezdolności do pracy w okresie, o którym mowa w art. 57 pkt 3 ustawy. Ponowny wniosek o rentę powinien być potraktowany jako wniosek o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem. Skargi o wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. wnioskodawca nie mógł złożyć przed ujawnieniem niezdolności do pracy, co nastąpiło po wydaniu opinii przez biegłego w niniejszej sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 3 k.p.c. jest niezrozumiały. Ten ostatni przepis stanowi, że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona. Zarzucając w związku z zacytowanym przepisem naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. wnoszący kasację chciał prawdopodobnie wykazać, że Sąd Apelacyjny przekroczył granice apelacji uznając, że sprawa została prawomocnie osądzona. Jednakże Sąd Apelacyjny nie stwierdził ani nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, ani nie uznał, że z powodu prawomocnego osądzenia zachodzą podstawy do zastosowania art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Wyrok Sądu pierwszej instancji nie został uchylony, co musiałoby nastąpić na podstawie art. 386 § 3 k.p.c., gdyby Sąd Apelacyjny zastosował przepis art. 379 pkt 3 k.p.c. Sąd Apelacyjny uwzględniając apelację organu rentowego orzekł merytorycznie w granicach zaskarżenia tą apelacją, gdyż uznał, że postępowanie niniejsze toczyło się na skutek odwołania od nowej decyzji organu rentowego, a w postępowaniu zakończonym uprzednio prawomocnym wyrokiem zaskarżona odwołaniem była inna decyzja. Odwołanie od nowej decyzji zostało oddalone nie dlatego, że sprawa została prawomocnie osądzona, lecz dlatego, że ustalenia prawomocnego wyroku w poprzedniej sprawie nie pozwalają na uwzględnienie zgłoszonego żądania.

Żądanie sprecyzowane przez wnioskodawcę w toku postępowania sądowego i podtrzymywane w kasacji w rzeczywistości zmierzały do wzruszenia prawomocnego wyroku. Jest to z mocy art. 365 § 1 k.p.c. niedopuszczalne i przepis ten prawidłowo został przytoczony w zaskarżonym wyroku. Zakres związania prawomocnym wyrokiem określa przepis art. 366 k.p.c., który stanowi, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto między tymi samymi stronami. Odnosząc to do spraw o świadczenia emerytalne i rentowe wyrok oddalający odwołanie od decyzji odmawiającej przyznania prawa do tych świadczeń ma powagę rzeczy osądzonej w zakresie wynikającym z przepisów regulujących powstanie prawa do świadczeń. Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków do nabycia tego prawa. Oddalenie prawomocnym wyrokiem odwołania od decyzji odmawiającej przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oznacza, że według stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.) nie były spełnione wszystkie warunki wymagane przepisem art.

57 ustawy o emeryturach i rentach. W sprawie toczącej się po złożeniu ponownego wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy niedopuszczalne jest wykazywanie, że wszystkie wymagane warunki były spełnione w dacie zamknięcia rozprawy w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem, w której odmówiono przyznania prawa do tego świadczenia. Opinia biegłego w zakresie, w jakim jest sprzeczna z ustaleniami prawomocnego wyroku, nie podlega w ogóle ocenie. Nazwanie w kasacji zawartego w tej opinii stwierdzenia co do daty powstania niezdolności do pracy „niewątpliwym” jest nadużyciem, skoro nie było dopuszczalne prowadzenie dowodów przeciwnych. Opinia ta była bowiem dla rozstrzygnięcia sprawy bezużyteczna.

Wydanie prawomocnego wyroku w sprawie, w której odmówiono prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie pozbawia zainteresowanego prawa do wystąpienia z ponownym żądaniem. Jak wskazano wyżej prawomocny wyrok wiąże tylko co do tego, że do daty jego wydania prawo do renty nie powstało. Jednakże prawo takie mogło powstać później przy spełnieniu wszystkich wymaganych warunków. Złożenie przez wnioskodawcę po uprawomocnieniu się wyroku zaświadczenia o pogorszeniu stanu zdrowia organ rentowy potraktował jako nowy wniosek i skierował wnioskodawcę na badania lekarskie. Tak samo potraktował wniosek Sąd pierwszej instancji, mimo że żądania zgłaszane w postępowaniu sądowym zmierzały do zmiany decyzji wydanej w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem. W takiej sytuacji wniosek należało traktować jako żądanie ponownego ustalenia prawa do świadczeń zgłoszone w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Przepis ten stanowi, że prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. W nowym wniosku wnioskodawca nie powołał się ani na nowe dowody, ani okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, zatem wydaną w załatwieniu tego wniosku decyzję należało traktować jako odmowę ponownego ustalenia prawa do świadczenia. Od takiej decyzji przysługuje odwołanie na zasadach ogólnych na podstawie art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Nie podlega ono odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż sprawa dotyczy innej materii niż przedmiot postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem. Rozpoznając odwołanie, które wyraźnie wskazywało, że wnioskodawcy chodzi o ponowne ustalenie prawa do świadczenia, Sąd pierwszej instan-

cji powinien być ograniczyć się do zbadania czy istnieją podstawy do zastosowania art. 114 ust. 1 powołanej ustawy. Uczynił to Sąd Apelacyjny ograniczając rozpoznanie sprawy do przedmiotu objętego zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzją i słusznie uznając, że prawomocny wyrok stoi na przeszkodzie ponownemu ustaleniu prawa do świadczeń w tym trybie. Wzruszenie prawomocnego wyroku mogłoby nastąpić tylko w drodze skargi o wznowienie postępowania, jeżeli występują ustawowe podstawy wznowienia. Skargi takiej wnioskodawca nie wniósł, gdyż jak sam przyznaje w kasacji, nie było ustawowych podstaw do wznowienia postępowania sądowego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego jest więc prawidłowy, a kasacja okazała się pozbawiona usprawiedliwionych podstaw. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację.

=====